

Campanar de la basílica de Sant Jaume d'Algemesí – 02/03/2003

Mostra de tocs tradicionals valencians *Muestra de toques tradicionales valencianas*

El campanar de Sant Jaume d'Algemesí i les seues campanes

El campanar de Sant Mateu conserva diverses campanes del segle XX i una campana molt especial amb la inscripció "+ IOSEPH RIBES DIREXTOR DE LA CAMPANA QUE SE HISO DE LIMOSNA AÑO 1767". Antigament sonava per als albaets, els morts infantils, és la més antiga música viva de la ciutat, i conserva la instal·lació tradicional ("truja" o contrapés de fusta del segle XVIII).

Per al rellotge hi ha una campaneta dels quarts, que posa "MARIA Y JOSE AÑO DE 1825", mentre que el campanó o timbre esfèric de les hores indica "... DE LA VILLA DE ALGEMESI..."; la resta de la inscripció està per descobrir.

En la sala hi ha cinc campanes, quatre dels ROSES de Silla, de 1940, i una de MANCLÚS de 1968, probablement l'any que foren mecanitzades. En el 2000 es va autoritzar per la Direcció General de Patrimoni Artístic la restauració d'aquestes campanes per l'empresa INDUSTRIAS MANCLÚS, que reposaren truges o contrapesos de fusta i uns motors que volen reproduir els tocs tradicionals; no obstant la ràpida evolució tecnològica ha superat els mecanismes i els motors actuals frenarien les campanes en pocs segons i fins i tot les podrien deixar boca per a dalt, com els antics campaners.

El Gremi de Campaners Valencians

EL GREMI DE CAMPANERS VALENCIANS és una associació cultural, fundada en 1989, i dedicada a recuperar la tradició de tocar les campanes manualment. Els seus membres, més de 220, toquen actualment en les catedrals valencianes de Sègorbe i València i en altres campanars, com Albaida, Alqueria de la Comtessa, Bocarent, Castelló, Caudete, Cheste, Eslida, Jérica, Massanassa, Nules, Otos, Quesa o Ontinyent.

A banda de l'activitat sonora, els agremiats es dediquen a l'estudi, la investigació, la conservació i el seguiment de les restauracions. Es tracta de conèixer, utilitzar, conservar i difondre les peculiars característiques d'un instrument musical destinat a usos comunitaris. No oblidem que les campanes, ben conservades, sonen igual al llarg dels segles i són, per tant, la més antiga música viva, la més alta i sonora vida comunitària.

No estem en contra de les mecanitzacions de campanes, però s'han de fer seguint tres condicions: conservar (o restaurar) les instal·lacions originals, reproduir els tocs tradicionals i no impedir els tocs manuals. Es tracta de considerar el conjunt (campanar, campanes, instal·lacions i tocs) com un únic instrument musical, que cal conservar i mantindre en ús, com un singular element patrimonial.

Campanar de la basílica de Sant Jaume d'Algemés – 02/03/2003

Mostra de tocs tradicionals valencians *Muestra de toques tradicionales valencianos*

Repic de bendició

El toc més tradicional i antic de la ciutat de València, que ha segut totalment oblidat de la memòria col·lectiva, i substituït pel vol de campanes, abans reservat a les quatre o cinc festes majors de l'any. El repic utilitza totes les campanes del campanar i és una música d'acompanyament que dura tant com l'acte assenyalat. És el model del "repic de la xirivia" d'Algemés, interpretat amb diversos noms i en algunes variacions en tota la Comunitat Valenciana (com ara Ave Maria replicada de Vila-real, el repic de Xàtiva o *el repique de Segorbe*)

El toque más tradicional y antiguo de la ciudad de València que ha sido totalmente olvidado de la memoria colectiva y sustituido por el volteo de campanas, que antes sonaba solo cuatro o cinco veces al año. El repic utiliza todas las campanas de la torre y es "la más alta música comunitaria", una música ambiental que dura tanto como el acto acompañado. Es el modelo del repic de la xirivia de Algemés, i se interpreta con diversos nombres y algunas variaciones en toda la Comunidad Valenciana (como "Ave Maria replicada" de Vila-real, "El repic" de Xàtiva o "el repique" de Segorbe.

Dominica Morada

Al llarg de l'any hi havia distints tocs per marcar els temps litúrgics (i també temps naturals). La Dominica Morada, interpretada en Quaresma i Advent, anunciava el "cor" o pregària comunitària del diumenge.

Durante el año había diversos toques para marcar los tiempos litúrgicos (y también los naturales). La Dominica Morada, interpretada en Cuaresma y Adviento, anunciaba el "coro" o plegaria comunitaria del domingo.

Entrada i clamoreig

Els tocs de mort tradicionals, també oblidats, i difícils de tocar per màquines, eren tristos no tant per la vivacitat del seu ritme, sinó per que acompanyaven els darrers moments del difunt entre la comunitat.

Los toques de muerto tradicionales, también olvidados, y difíciles de tocar por máquinas, eran tristes no tanto por la vivacidad de su ritmo, sino porque acompañaban los últimos momentos del difunto entre la comunidad.

Cor de primera classe

El cicle anual es marcava amb diversos tocs, al llarg de la jornada, de la setmana i de l'any, que anaven construint el temps i les referències de la comunitat. Cada dia anaven al cor, de matí i de vesprada, els diversos capellans d'una església, i amb els tocs s'indicava la classe del dia, és a dir la categoria litúrgica de la jornada. Aquesta classe tenia també repercussions socials: segons fora dia de festa o de treball, i fins i tot segons l'hora, es podien fer unes o altres activitats, i fins i tot algunes botigues no podien començar a vendre fins al toc corresponent. Aquest toc, en el qual volteja la campana grossa, i que està documentat ja en el XVIII, és el típic de les festes majors.

El ciclo anual se marcaba con diversos toques, a lo largo de la jornada, de la semana y del año, que iban construyendo el tiempo y las referencias de la comunidad. Cada día se dirigían al coro los diversos sacerdotes de una iglesia, y los toques indicaban la clase del día, es decir la categoría litúrgica de la jornada. Esta clase tenía también repercusiones sociales: según fuera día de fiesta o de trabajo, o incluso según la hora se podían hacer ciertas actividades, e incluso algunas tiendas no podían comenzar a vender hasta el toque correspondiente. Este toque, en el cual volteja la campana mayor, y que está documentado ya en el siglo XVIII, es el típico de las fiestas mayores.